

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Rosenberg en zijn tegenstanders.

Een der merkwaardigste theologische geschriften, die den laatsten tijd van nationaal-socialistische zijde verschenen zijn, is dat van Wilhelm Brachmann: „Alfred Rosenberg und seine Gegner“ (Alfred Rosenberg en zijn tegenstanders).

De schrijver is een vurig aanhanger der nationaal-socialistische wereldbeschouwing; zijn geschrift is bedoeld als verweer tegen de aanvallen op Rosenberg gericht, naar aanleiding van diens brochure „Protestantische Rompilger“ (wanneer we in den vorigen jaargang uitvoerig hebben geschreven).

Brachmann bezit theologische scholing; hij is een oud-leerling van Karl Barth, maar heeft zich van zijn vroegeren leermeester afgewend; in de kringen der belijdenisbeweging wordt hij als tegenstander gevreesd, meer dan verschillende zijner geloofsgenooten, die zich in den kerkelijken strijd hebben gemengd.

Het werkje van dezen polemist is een verzameling van artikelen, die in het begin van het vorige jaar in de „National-Sozialistische Monatshefte“ (het officiële wetenschappelijke orgaan der N.S.D.A.P., onder redactie van Alfred Rosenberg) zijn verschenen; dit maakt de brochure des te meer belangwekkend.

Reeds het voorwoord vraagt aandacht.

De schrijver van de artikelen in de „N. S. Monatshefte“ was om zijn zakelijken toon geprezen. Hij beantwoordt dien lof met de woorden, dat de sterkte der „rassische“ wereld- en geschiedenisbeschouwing niet van gebruikte krachtdrukkingen afhangt, maar van de macht, die in haar woont: een macht, die ieder mensch tot scherp kritisch onderzoek zijner tot dusver aangehangen levens- en wereldbeschouwing dwingt. Die onafwijshare conclusie, gaat Brachmann voort, hebben mijn critici niet getrokken. Zij blijven op hun standpunt staan en richten van daaruit aanvallen op de nieuwe Deutsche leer, en verkondigen daarbij, dat zij „van God uit“ redeneeren. Dat is nu, meent hij, ook de houding van het Oostersche en voor-Aziatische ras.

Vragen van wereldbeschouwingen interesseeren deze menschen blijkbaar niet; zij doen alsof er niets is gebeurd. Maar, besluit Brachmann, Duitsche menschen zijn vast besloten in de toekomst slechts uit Germaansch-Duitsche principes te leven, te denken en te gelooven. Zij laten zich door lieden, die hun geestelijke basis in de 16de eeuw kiezen, niet beïnvloeden.

Belangwekkend is dit voorwoord. Wanneer van Duitsche zijde de „oude theologische opvattingen“ aangevallen worden, moeten de „conservatieve“ hoorders ernstig onderzoeken of hun stellingen nog wel houdbaar zijn. Hen past geen verweer, nog minder tegenaanvallen; hun wordt alleen een tijd van diepe bezinning en kritische studie gegend, in de verwachting, dat zij zich nadien gevangen zullen geven. Doen zij dat niet, des te erger voor hen: de aanvallen gaan onstuimig voortwaarts, en zullen wel middelen vinden om die halsstarrigen te isoleren.

Merkwaardig is ook de inleiding tot de eigenlijke beschouwingen.

Brachmann begint met op te merken, dat de brochure van Rosenberg geweldige verbreiding heeft gevonden, en dat de kerkelijke en ook de politieke pers van binnen- en buitenland, zoowel de Evangelische als de Katholieke, ja zelfs die der Joodsche emigranten, zich met haar bezig heeft gehouden. Meer nog: Rosenberg's uiteenzettingen zijn het onderwerp geworden van herderlijke brieven, van referaten op theologen-conferenties, van kanselafkondigingen en besluiten der afzonderlijke kerkbesturen. Men heeft zelfs (zoo het „Evangelisch-Soziale Preszverband“ voor de provincie Saksen) een serie projectieplaatjes op de filmstrook gemonteerd, die als antwoord op de „Protestantische Rompilger“ moeten dienen.

Een reeks brochures van theologen van verschillende richtingen zijn verschenen, herhaaldelijk werd in godsdienstige bijeenkomsten tegen dit geschrift stelling genomen.

Brachmann wil nu nagaan, wat die tegenstanders van Rosenberg op hun hart hebben; hij zal daarbij vooral ook hun theologische argumenten bespreken. Want deze nemen een aanzienlijk deel der discussies in beslag.

Achtereenvolgens gaat hij nu behandelen: Het eigen karakter van het Lutherbeeld bij Alfred Rosenberg; de beteekenis van het wereldbeeld voor wereldbeschouwing en religie; het wezen en de verhouding van erfzonde en erfadel. Dat zijn namelijk de problemen, waarom het in de kritiek ging. Als vanzelf komt, zegt hij, dan het vraagstuk van het „biblicisme“ en de „verjudaisering“ van de wereld der Germaansche waarden door het Jahwe-geloof, tersprake, en ook dat der „occu-

menische beweging, en de aanval op de „Mythe der twintigste eeuw“ zelf.

Van belang acht de schrijver eveneens een aantal op zichzelf staande argumenten, die tegen „Protestantische Rompilger“ zijn ingebracht: argumenten, waar zij blijkbaar bijzondere waarde aan hechten. Daarom wil hij op die critiek eerst ingaan.

Ziehier dus het programma van Brachmann, welks uitvoering zeker de moeite van bespreking waard is. In het volgend artikel hopen wij daarmede te beginnen.

A.

B. t. B.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Geloof en werken.

Aan de Vrije Universiteit is gepromoveerd tot Doctor in de Theologie Dr H. J. Jager van Voorthuizen. Hij schreef een dissertatie over: „Rechtvaardiging“ en „Zekerheid des Geloofs“.

In dit boek, dat een exegetische studie is over Rom. 1:16 en 17 en Rom. 3:21-5:11, betoogt hij, dat naar het Woord van God, de Zekerheid des Geloofs nooit in iets anders kan rusten dan in het geloofg aanvaarden van de belofte Gods.

Wij kunnen niet komen tot de zekerheid des heils door hij onszelf deze of gene kenmerken van wedergeboorte of bekeering te vinden, maar alléén door Gods Woord aan te nemen.

Op blz. 147 schrijft hij:

„Indien iemand twijfelt aan Gods belofte van de vergeving der zonden en dus tobt met de vraag of er voor hem speciaal wel vergeving is, mag men zoo iemand niet wijzen op de „vruchten“, opdat de twijfelaar op grond van die vruchten zal gelooven, dat zijn zonden toch wel waarlijk vergeven zijn. Maar zoo iemand moet vermaand worden en opgewekt, om toch te rusten in het evangelie, dat uitgaat niet tot menschen, die bepaalde vruchten kunnen toonen, maar tot goddelozen, die alles alléén van Gods reddende rechtvaardigheid verwachten.“

Dat ik persoonlijk met deze dissertatie buitengewoon blij ben, zullen de lezers van „De Reformatie“ wel kunnen begrijpen.

Met de verdediging van dit proefschrift heeft, naar mijn overtuiging, de stem der reformatie van de zestiende eeuw, luid en klaar geklonken in de zalen der wetenschap.

Dat beteekent voor onze kerken een sterke stuw, waardoor zij worden teruggedreven naar dat eenig Schriftuurlijk standpunt, waarvan zij, door de theologie uit de dagen na den bloeitijd, waren afgedrongen.

Zoo'n dissertatie beteekent reformatie in den vollen zin des Woords.

Van harte wenschen wij Dr Jager met zijn promotie geluk.

Wat mij evenwel aanleiding gaf om dit artikel te schrijven is de beschouwing, die Prof. Kuiper in „De Heraut“ van 29 Januari j.l. aan deze promotie en aan dit proefschrift wijdt.

Na gezegd te hebben, dat hij het van harte eens is, met wat Dr Jager gezegd heeft omtrent het gronddogma van het Protestantisme, de Rechtvaardigmaking, gaat hij aldus verder:

„Anders staat het echter met hetgeen Dr Jager uit deze teksten afleidt wel voor de zekerheid des geloofs. Hoezeer we het goede in zijn strijd tegen het pietisme waardeeren, schijnt hij ons daarbij van een zekere eenzijdigheid in zijn beschouwing en Schrift-onderzoek niet vrij te pleiten.“

De vele vragen, die hierbij aan de orde komen, kunnen niet beantwoord worden door een beroep op enkele teksten uit den brief aan de Romeinen, maar zouden een veel breder onderzoek noodig maken van al wat het Nieuwe Testament ons daaromtrent leert. Al leert de Apostel Paulus ons, dat wij gerechtvaardigd worden door het geloof zonder de werken, de Apostel Jacobus wijst er ons toch op, dat een geloof zonder werken dood is en een dood geloof ons niet kan rechtvaardigen.“

Deze laatste woorden heb ik gecursiveerd.

Het komt mij voor dat deze argumentatie tegen het proefschrift van Dr Jager niet door den beugel kan.

Hierdoor wordt immers de indruk gewekt, als zou het volgens Dr Jager wél mogelijk zijn, dat het geloof, waardoor wij worden gerechtvaardigd, zonder werken zou kunnen blijven en dat dus een mensch zou kunnen zalig worden in wiens leven geen vruchten van bekeering ooit gezien worden.

En daar denkt Dr Jager niet aan, zoo min als iemand, die op zijn standpunt staat en de verschijning dezer dissertatie toejuicht.

Dr Jager haalt zelf op blz. 148 en 149 van zijn proefschrift met instemming aan de woorden van Ds S. G. de Graaf:

„Zal ik nu zeggen, dat het geloof geen bevinding kent en geen kenmerken heeft? Natuurlijk heeft het die.“

Natuurlijk (zeg ook ik) zal het geloof vruchten voortbrengen. Dat kan niet anders.

Daar gaat het geschil niet over.

De vraag is alleen maar, welke plaats die werken in het leven van Gods kind hebben, of zij hem in oogenblikken van twijfel ooit de zekerheid kunnen geven dat hij een geloovige, een kind Gods is.

Op die vraag antwoordt Dr Jager: „neen, dat kan niet“.

Maar nog eens, hij denkt er niet aan te zeggen, dat er geloof kan zijn, zonder werken.

Maar dan mag men ook een dergelijke suggestie niet wekken. Ik wilde toch zoo graag, dat men nu eens niet alléén zei: „ik heb bezwaar“; en „men moet voor deze zaak alles onderzoeken wat het Nieuwe Testament zegt“; maar dat men nu eens, met klare exegese (zoals Dr Jager dat van zijn kant gedaan heeft) aantoonde, dat er ook maar ergens één plaats in de Heilige Schrift is, die den mensch, die nog niet staat in het geloof, in de zekerheid, op zijn werken wijst als op den grond, waarop hij van de echtheid van zijn geloof en dus van zijn kindschap kan zeker zijn.

Ongetwijfeld, wanneer ik eerst geloof en daardoor zeker ben, dan kunnen de werken aan die zekerheid glans geven, de blijdschap der zekerheid vergroeten. Maar de zekerheid zelf wordt daardoor niet vergroot; zeker is immers zeker. Als ik een som heb gemaakt, en ik ben vast overtuigd, dat ik geen vergissing heb begaan, dan ben ik zeker, dat die som goed uitkomt. Dan heb ik geen behoefte aan de proef op de som.

Maar als ik dan toch de proef op de som neem, dan zie ik daardoor, wat ik tevoren reeds wist.

En dan zeg ik niet: „Ja, zie, nu ben ik er eigenlijk pas goed zeker van, dat ik de som goed heb. Neen, dat wist ik reeds.“

Maar dan zeg ik: „prachtig, prachtig, wat komt dat mooi uit“.

De zekerheid, die ik had, wordt niet vergroot of bevestigd. Die zekerheid gaat daardoor alléén meer spreken.

Zoo is het met de goede werken.

De zekerheid wordt er niet door vergroot.

Ook vormen zij niet een tweeden pijler, die naast den pijler van Gods beloften onder mijn zekerheid komt te staan. Zij kunnen niet anders doen, dan de zekerheid, die ik had, meer doen spreken, meer doen glanzen. Zij doen mij zeggen: „Heerlijk toch, dat ik dat zoo zien mag, dat ik dat zoo heelemaal mag zien uitkomen, wat ik door het geloof reeds onomstootelijk wist waar te zijn“.

Zoo moet ook verklaard, wat de Catechismus in Vraag en Antwoord 86 en wat de Vijf artikelen tegen de Remonstranten H. 5 § IX zeggen.

Daar is niet bedoeld een zekerheid, die mij zou kunnen helpen, als ik de zekerheid, door het eenvoudig rusten in Gods beloften, mis, maar een zekerheid, die eerst dan bij mij geboren wordt, wanneer ik begin met zeker te zijn door het geloof; een zekerheid, die in de zekerheid door het geloof is begrepen en opgenomen en daaraan (ik herhaal het) glans en sprake geeft.

Zoo heeft ook Dr Jager het gezegd (blz. 147 en 148) en daarom lijkt het mij ook niet goed, dat Prof. Kuiper, zonder op zijn argumentatie in te gaan, zegt: „Ook hetgeen onze Gereformeerde Kerk belijdt in haar Catechismus en in de leerregels van Dordt, kan kwalijk gezegd worden met deze beschouwingen van Dr Jager overeen te komen.“

Daardoor wordt weer den „Heraut“-lezers de gedachte bijgebracht, dat Dr Jager eigenlijk van de belijdenis afwijkt, terwijl hijzelf, met goede argumenten, zijn inzicht, met het oog op de bedoelde belijdenisuitspraken, handhaaft.

Natuurlijk kan van Prof. Kuiper niet geëisch worden, dat hij in een korte aankondiging al deze punten breed bespreken zou, maar die aankondiging mag zeker niet zóó zijn, dat daardoor (en nu denk ik vooral aan het eerstgenoemde) een verkeerde indruk gegeven wordt van het standpunt van Dr Jager en allen, die het met hem eens zijn.

Prof. Kuiper zegt met het oog op deze dissertatie nog eens met nadruk: „dat noch de Vrije Universiteit, noch de Theologische Faculteit, noch de promotor aansprakelijk mag worden gesteld voor hetgeen in de proefschriften van haar leerlingen wordt beweerd.“

Natuurlijk is dat zoo.

Maar jammer vind ik, dat Prof. Kuiper, blijkbaar uit vrees, dat men de Vrije Universiteit er op zou aanzien, dat zij deze dingen leerde, er behoefte aan heeft gevoeld deze dissertatie, die zoo'n zuiver reformatorisch geluid laat hooren, te verloochenen.

Ik voor mij heb de vaste overtuiging, dat het leven des geloofs in onze kerken door deze verloochening niet is gebaat.

D. v. D.

Uit de ge...

ding zijn e...

den daarop...

veel invloec...

Eén deze...

van de Utr...

van 14 Fe...

van geme...

tusschenpo...

erkenning...

Die erken...

sche geme...

van een d...

Deze daa...

vond hier...

en veroorde...

meenden te...

daarbij geb...

Utrechtsc...

zulk een v...

onjuiste be...

Wie naar...

die geacht...

grootte bel...

denis der...

dat ook h...

en in 't kor...

toegegeven...

eischen.

De oorze...

vinden, dat...

voornamelij...

ven is, zon...

te hebben.

Ik wil r...

voegen, dat...

lag, totdat...

de afschei...

stuitte op...

dan den to...

beoordeelin...

neergeschr...

„Ten op...

en hare...

alle toest...

lating...

ben de st...

gegeve...

Deze we...

nader onde...

tuiging, da...

minister te...

keurige lez...

nen, dat r...

deel over...

niet vol te...

wel is wa...

aantal voo...

pen, maar...

gebleven,...

reikbaar te...

Dat het...

ven van ee...

juistere b...

duidelijk...

die niet...

bronnen ki...

citatens te...

hetgeen ja...

Ik begin...

dat het v...

geleidelijk...

In „De...

belichte I...

„...“

meerde l...

rechten, a...

wenschte...

de vrije t...

En op c...

sluit van...

gund, binn...

lijke af...

volgens de...

hij volgen...

„De ge...

voortzett...

een nieu...

terwijl wij...

„Zonde...

naam zo...

1) De rest...

waarvan ik...

had zien k...

zijn helaas...

is daardoor...

de Utrecht...

ning en tot...

zuiveren. T...

te bereiken...

erkenning...

het overgro...